(1131) "बृहू उद्यमने" (VI-तुदादिः-1347. अक. वेट्. पर.)

क्षीरतरङ्गिणी-धातुकाव्यादिषु दृष्टः पाठ एवम्। अन्ये सर्वे दन्तोष्ठ्यादिं 'बृहू—' इत्येव पठन्ति। तत्र क्षीरस्वामी 'बृहु—' इति उदितं पपाठ। बर्हकः-र्हिका, बर्हकः-र्हिका, बिबर्हिषकः-बिबृक्षकः-क्षिका, बरीबृहकः-हिका; इत्यादीनि सर्वाण्यपि रूपाणि तौदादिकतर्हतिवत् (777) ज्ञेयानि। णिनिप्रत्यये—[A]जनजीवबर्ही इति।

(1132) "ब्रूञ् व्यक्तायां वाचि"

(II-अदादिः-1044. अक. [अनि.] सेट्. उभ.)

[1]वाचकः-चिका,	वाचकः-चिका,	[2]विवक्षकः-क्षिका,	वावचकः-चिका;
वक्ता-वक्त्री,	वाचयिता-त्री,	विवक्षिता-त्री,	वावचिता-त्री;
[3]ब्रुवन्-ती,	वाचयन्-न्ती,	विवक्षन्-न्ती;	—
वक्ष्यन्-न्ती-ती,	वाचयिष्यन्-न्ती-ती,	विवक्षिष्यन्-न्ती-ती;	—
ब्रुवाणः,	वाचयमानः,	विवक्षमाणः,	वावच्यमानः;
वक्ष्यमाणः,	वाचयिष्यमाणः,	विवक्षिष्यमाणः,	वावचिष्यमाणः;
[4]सुवाक्-सुवाग्-सुवाचौ-सुवाचः;		—	—
[5]उक्तम्-उक्तः-उक्तवान्,	वाचितम्-तः,	विवक्षितः,	वावचितः-तवान्;

---

1. आर्धधातुके विवक्षिते 'ब्रुवो वचिः' (2-4-53) इति वच्यादेशे रूपमेवम्। एवमेव तृजादिषु सर्वत्र शुद्धे, ण्वुलादिषु ण्यन्ते च वच्यादेशे रूपं ज्ञेयम्।
2. सन्नन्ताण्ण्वुलि वच्यादेशे रूपम्। तत्र वच्यादेशस्य 'पचि वचि—' इत्यनिट्कारिकासु (भाष्ये-7-2-10) वचनादनिट्त्वम्। कुत्वषत्वयोः रूपमेवम्। एवमेव सन्नन्ते सर्वत्र प्रक्रिया ज्ञेया।
3. शतरि, अदादिखात् शपो लुकि, शतुः सार्वधातुकत्वेन ङित्वात्, 'अचि श्नुधातु—' (6-4-77) इत्यादिनोवङि रूपमेवम्।
4. ताच्छीलिके क्विपि, 'क्विब् वचिप्रच्छि—' (वा. 3-2-178) इति दीर्घोऽसंप्रसारणं च भवति।
5. निष्ठायाम्, 'वचिस्वपियजादीनां किति' (6-1-15) इति वकारस्य संप्रसारणे, 'सम्प्रसारणाच्च' (6-1-108) इति पूर्वरूपे च रूपमेवम्। एवमेव क्तिनि, क्त्वायां च रूपनिष्पत्तिर्बोध्या।

A. 'मुरादिबन्धुः क्षुरघोरचेताः पुरन् खलानां जनजीवबर्ही।' धा. का. 2.77.